

KILICARSLAN III

(ö. 601/1205)

**Anadolu Selçuklu sultanı
(1204-1205).**

II. Süleyman Şah'ın oğludur. Babası ikinci defa Gürcistan seferine giderken Konya-Malatya arasında öldüğünde henüz çocuk yaşta olan III. İzzeddin Kılıcarslan, bazı Selçuklu emirleri ve devlet adamları tarafından Anadolu Selçuklu tahtına çıkarıldı (600/1204). Buna karşı çıkan Emir Mübârizüddin Ertokuş ile Selçuklu hizmetine girmiş olan Dânişmendli beyleri Muzafferüddin Mahmud, Zahîrüddin İli ve Bedreddin Yûsuf, eski sultan I. Gıyâseddin Keyhusrev'i yeniden tahta çıkarmak için faaliyete başladılar. Bu emirler, çevredeki emir ve vilâyet idarecilerinden aldıkları ahidnâmeleri Hâcib Zekeriyâ ile İstanbul'da bulunan I. Gıyâseddin Keyhusrev'e gönderdiler. Bu sırada İstanbul Latinler tarafından işgal edildiğinden İmparator Theodoros Laskaris, İznik ve Batı Anadolu bölgesine hâkim olarak bu bölgede bir Bizans devleti kurmak için çalışmaya başladı. III. Kılıcarslan ile de kendi topraklarından Türkiye Selçuklu ülkesine herhangi bir saldırının yapılmasına izin verilmeyeceğine dair bir antlaşma yaptı. Öte yandan tahta oturmak amacıyla Konya'ya gitmekte olan I. Gıyâseddin Keyhusrev ile de Selçuklular tarafından fethedilen Denizli ve Honas'ın Bizans adına Manuel Mavrozomes'e bırakılması, oğulları Keykâvus ve Keykubad ile Hâcib Zekeriyâ'nın başşehir İznik'te rehin olarak kalmaları şartlarıyla bir antlaşma yaparak kendi topraklarından geçmesine izin verdi. I. Gıyâseddin Keyhusrev, beraberindekilerle birlikte daha önce meliklik yaptığı ve kendisini davet edenlerin hâkimiyetinde bulunan Uluborlu'ya geldi. Burada hazırladığı ordusuyla başşehir Konya'ya ulaşıp muhasaraya başladı (Cemâziyelevvel 601 / Ocak 1205). Şehri savunan Kılıcarslan'ın adamları ve halk, daha önce III. Kılıcarslan'ın velihtliğini kabul ettiklerine dair ant içtikleri için şehri kendisine teslim etmeyeceklerini bildirdiler. I. Keyhusrev bir ay sonra kuşatmayı kaldırarak Ilgın'a çekilmek zorunda kaldı. Gelişmeleri haber alan ve eskiden beri başşehir Konya ile rekabet halinde bulunan Aksaray halkı valiyi şehirden çıkarıp hutbeyi Keyhusrev adına okuttu ve kendisini Aksaray'a davet etti. Bunun üzerine Aksaraylılar'dan daha çabuk davranan Konya halkı, I. Keyhusrev'e elçiler göndererek yegeni Kılıcarslan'a bir kötülük yapmaması

şartıyla kendisini sultan olarak Konya'ya davet ettiler. Bu daveti kabul eden I. Gıyâseddin Keyhusrev, Konya'ya girip dokuz yıllık bir aradan sonra Anadolu Selçuklu Devleti tahtına ikinci defa oturdu (Receb 601 / Mart 1205). Bir menşurla Kılıcarslan'ı Tokat'a tayin etti, fakat Kılıcarslan daha Tokat'a gitmeden kararını değiştirip yakınlarıyla birlikte bir süre Konya yakınlarında bulunan Gâvele Kalesi'nde ikamet etmesini emretti. III. Kılıcarslan'ın bu kalede öldürüldüğüne dair bir rivayet vardır (Receb 601 / Mart 1205). III. Kılıcarslan'ın kısa süren hükümdarlığı döneminde Isparta şehri ve çevresi fethedilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, XII, 200-201; İbn Bîbî, *el-Evâmîrü'l-'Alâ'iyye*, s. 75-76, 84-88; Aksarâyî, *Müsâmeretü'l-aḥbâr*, s. 32; Niğdeli Kadı Ahmed, *el-veledü's-sefik*, Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 4518, s. 294; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1971, s. 265-267; a.m.f., "Kılıç Arslan III.", *İA*, VI, 703.

ALİ SEVİM

KILICARSLAN IV

(ö. 664/1266)

**Anadolu Selçuklu sultanı
(1249-1254, 1257-1266).**

635 (1237) veya 638 (1240) yılında doğdu. Babası II. Gıyâseddin Keyhusrev, annesi Rum asıllı bir câriyedir. Babası ölünce geleneğe uygun olarak ağabeyi II. İzzeddin Keykâvus, Vezir Şemseddin İsfahânî ve ileri gelen beyler tarafından Selçuklu tahtına çıkarıldı; ortanca kardeşi Rükneddin Kılıcarslan ile küçük kardeşi II. Alâeddin Keykubad tahtın iki yanındaki kürsülere oturtuldu.

644 (1246) yılında Güyük Han'ın kağanlık tahtına çıkışı dolayısıyla yapılacak merasime davet edilen II. İzzeddin Keykâvus yerine kardeşi Kılıcarslan'ı gönderdi. Bir heyetle Karakorum'a giden Kılıcarslan, yaklaşık iki yıl sonra Güyük Han'ın kendisi için verdiği saltanat yarlığı ile 2000 kişilik bir Moğol askerî birliğinin refakatinde Anadolu'ya döndü ve Sivas'ta hükümdarlığını ilân etti (646/1249). Kılıcarslan Sivas'ın yanı sıra Erzincan, Âmid (Diyarbakir), Malatya, Harput ve Kayseri'de de hükümdar tanındı. Bu esnada Keykâvus'un veziri Celâleddin Karatay, Kılıcarslan'ın yakın adamlarından Cemâleddin Hoteni'ye evkaf nazırlığını vererek onu ikna ettikten sonra yapılan toplantıda üç kardeşin birlikte tahta oturması, hutbenin üçü adına okunması ve sikkenin üçü adına keşilmesine Kılıcarslan'dan gelen elçileri

razı etti. Ancak Kılıcarslan Seyfeddin Torumtay, Seyfeddin Türkeri gibi emirlerin telkinleriyle ortak sultanlığı kabul etmeye gerekirse kuvvet kullanmak için Aksaray'a geldi. Burada da Celâleddin Karatay'ın gönderdiği elçiler üçlü saltanatı kabul ettirmek için çok gayret gösterdilerse de Kılıcarslan'ın kumandanları bir anlaşmaya varılmasına engel oldular ve II. İzzeddin Keykâvus'un ordusuna karşı hücumu geçerek barış yolunu kapadılar. Aksaray'ın batısındaki Sultan Hanı yakınlarında cereyan eden savaşta Kılıcarslan beklemediği bir yenilgiye uğradı. Yakın adamlarıyla sığındığı bir tepede yakalanarak 1 Rebîülevvel 647'de (14 Haziran 1249) ağabeyinin yanına getirildi. Keykâvus kardeşini iyi karşıladı. İki kardeş birlikte Konya'ya döndüler. Kılıcarslan ağabeyi Keykâvus ve kardeşi Keykubad'la beraber tahta oturtuldu. Böylece Selçuklu tarihinde "ortak saltanat devri" denilen bir dönem başladı (1249-1254).

Celâleddin Karatay ve II. Alâeddin Keykubad'ın ölümünden sonra Keykâvus ile Kılıcarslan arasında soğukluk girdi. Develi ve Kayseri subaşları Kılıcarslan'ı koruyacaklarını bildirince gizlice subaşlarla buluşan Kılıcarslan Kayseri'de tahta çıktı (652/1254). II. Keykâvus'un yeni bir karışıklığın çıkmasını önlemek için Kayseri'ye gönderdiği Beylerbeyi Şemseddin Yavtaş tutuklandı ve Kılıcarslan'a sadakat yemini ettirildi. Subaşlar kuvvetlerini yeterli görüp Sultan Hanı'na geldiler. Bu olaylar üzerine İzzeddin Keykâvus, Sadreddin Konevî ile Şeyh Hümâmeddin'i Aksaray'da bulunan Kılıcarslan'a göndererek Âmid, Malatya, Harput, Sivas ile yetinmesini ve mücadeleyi bırakmasını istedi. Kılıcarslan'ın taraftarları da Kayseri kadısı Celâleddin Habib'i Keykâvus'a yollayıp Kayseri ve Kırşehir'in de verilmesini talep ettiler. Bu teklifin kabul edilmemesi üzerine iki ordu Kayseri yöresindeki Ahmedhisar yakınlarında karşılaştı. Bu savaşta İzzeddin Keykâvus'un zaferiyle sonuçlandı ve Kılıcarslan yakalandı. Keykâvus kardeşini yine iyi karşıladı ve onun Amasya'da oturmasına müsaade etti. Fakat yeni bir fesada alet olabileceği düşüncesiyle Uluborlu Kalesi'ne konuldu (653/1255).

Sultan Hanı savaşında (23 Ramazan 654 / 14 Ekim 1256) Moğol Kumandanı Baycu'ya yenilen İzzeddin Keykâvus Antalya'ya, oradan da Lâdik (Denizli) yöresine kaçtı. Bunun üzerine Kılıcarslan tek başına Selçuklu tahtına geçirildi (16 Şafer 655 / 5 Mart 1257). Sultan Hanı civarında karargâhını kurmuş olan Baycu ile bir antlaşma imzalandı. Kılıcarslan, Baycu'

KILICARSLAN IV

IV. Kılıcarşlan dönemine ait bir sikke (Halit Erkiletoglu sikke koleksiyonu)

nun Anadolu'yu terketmekte olduğunu öğrenen ağabeyinin Konya'ya hareket etmesi üzerine Konya'dan ayrılıp Kayseri'ye gitti. Halk ve bilhassa Türkmenler Moğol düşmanı olan Keykâvus'u istiyordu. II. İzzeddin Keykâvus Konya'ya geldikten (14 Rebûlâhîr 655 / 1 Mayıs 1257) sonra kumandanı Ali Bahadır'ı Kılıcarşlan'ın üzerine gönderdi. Ona karşı koyamayacağını bilen Kılıcarşlan, Muînüddin Süleyman Pervâne ile birlikte Tokat'a yöneldi. Oradan da Hülâgû'nun katına İran'a gitti. Hülâgû'dan Selçuklu sultanlığını alınca Anadolu'ya dönen Kılıcarşlan, Moğol noyanlarının yardımına rağmen ağabeyinin kumandanlarına karşı başarılı olamadı. Anadolu'ya gelen Baycu, Kılıcarşlan'ın hükümdarlığını Malatya ve diğer bazı vilâyetlerde kabul ettirmeye çalıştı.

656 (1258) yılında Moğol hakanından gelen bir buyruk Selçuklu ülkesinin iki kardeş arasında bölünmesini gerektiriyordu. Keykâvus'un mecburen razı olduğu antlaşmaya göre Kızılırmak'ın doğusundaki yerler Kılıcarşlan'ın olacaktı. Kılıcarşlan ve ağabeyi kendi devlet adamlarıyla Tebriz'e gidip Hülâgû'nun katına çıktılar. Halep seferine giderken Kılıcarşlan ve Keykâvus'u da yanında götüreren Hülâgû daha sonra ülkelerine dönmelerine izin verdi. Kılıcarşlan'ın vezirliğini Muînüddin Pervâne üzerine aldı. Zeki ve ihtiraslı bir kişi olan Muînüddin Pervâne, Keykâvus'u tasfiye edip devleti Kılıcarşlan'ın adı altında birleştirmeyi ve istediği şekilde yönetmeyi düşünüyordu.

Hülâgû'nun elçileri 659 (1261) yılında vergileri ve borçları tahsil etmek amacıyla

la Anadolu'ya geldiler. Muînüddin Pervâne onları Keykâvus'un isyan hazırlığı içinde olduğuna, bu sebeple Antalya'da oturduğuna, dolayısıyla tahsilâta oradan başlanması gerektiğine ikna etti. Antalya'ya giden elçilere bu defa Keykâvus'un önce Sultan Kılıcarşlan'dan tahsilâta başlamalarını söylemesi Tebriz'de tepkiyle karşılandı. Keykâvus durumu düzeltmek amacıyla Konya'ya geçti, oradan da Tebriz'e ilhanın katına gitmek için yola çıkmak üzere iken Alıncak Noyan'ın yanında Kılıcarşlan, Muînüddin Pervâne ve çok sayıda Moğol askeriyile Aksaray'a yaklaşmakta olduğunu haber aldı. Keykâvus münasebetleri düzeltmesi için veziri Fahreddin Ali'yi görevlendirdi. Fakat Muînüddin Pervâne, Fahreddin Ali'yi Kılıcarşlan'ın veziri olmaya ikna etti. Bunun üzerine Keykâvus Antalya'ya döndü; daha sonra da yakınlarıyla birlikte gemiyle İstanbul'a gidip Bizans İmparatoru Mihail Palaiologos'a sığındı (660/1262). Böylece Selçuklu ülkesi Kılıcarşlan'a kaldı. İbn Bîbî'ye göre Kılıcarşlan ağabeyine mensup emirleri saraya topladıktan sonra Alıncak Noyan'a göndermiş, Alıncak da onları öldürmüştür.

Hülâgû, Keykâvus taraftarı olan Türkmen beylerinin başbuğu Mehmed Bey'den huzuruna gelmesini istediye de Mehmed Bey Moğol hanının buyruğunu dinlemedi. Hülâgû da Kılıcarşlan'a ve Anadolu'daki Moğol kumandanına Mehmed Bey'in üzerine yürümelerini emretti. Dalaman ovasında yapılan savaşta yenilip dağlara kaçan Mehmed Bey başıslanırsa itaat edeceğini bildirdi. Mehmed Bey'in isteği kabul edildi, fakat Ulubolu'da Kılıcarşlan'ın emriyle öldürüldü. Kılıcarşlan'ın hükümdarlığının ilk yıllarında çeşitli yerlerde çıkan isyanlar ancak Moğol kuvvetlerinin yardımıyla bastırılabilirdi.

Selçuklular devrinde Karadeniz'in en önemli limanı haline gelen Sinop'a göz diken Trabzon Rum İmparatorluğu, Sel-

çuklular arasındaki saltanat mücadelelerini ve Moğollar'ın müdahalelerini fırsat bilerek Frenkler'in de yardımıyla burayı ele geçirmişti (657/1259). 663 (1265) yılında Kılıcarşlan ve Muînüddin Pervâne Tebriz'e gidip yeni han Abaka'dan Sinop'u geri almak için izin istediler. Kılıcarşlan Sinop seferine katılmayıp Konya'da kaldı. Pervâne Selçuklu ordusuyla Sinop'u kuşattı ve uzun süren bir kuşatmadan sonra şehir teslim oldu (664/1266).

Sinop'un fethiyle gücü daha da artan Muînüddin Pervâne, Kılıcarşlan'dan şehrin mülk olarak kendisine verilmesini istedi. Kılıcarşlan, böyle bir gelenek olmadığı halde onunla mücadele edemeyeceğini anlayınca Pervâne'nin istediği temliknâmeyi kendisine gönderdi. Ancak Muînüddin Pervâne Kılıcarşlan'ı da ortadan kaldırmaya karar vermişti. Bu amaçla Moğollar'a Kılıcarşlan'ın Memlük sultanıyla bir ittifak kurmaya çalıştığını, her yerden asker toplayarak kendilerine saldıracağını, bunu önlemeye çalıştığını için de kendisini öldürmek istediğini söyledi ve onları buna inandırdı. Kılıcarşlan'ın Aksaray'da öldürülmesi kararlaştırıldı. Konya'da bulunan Kılıcarşlan ilhanla ilgili bir meselenin görüşüleceği söylenerek Aksaray'a çağrıldı ve burada verilen bir ziyafetten sonra öldürüldü. Olay halktan gizlendi ve sultanın içkiden hastalanarak öldüğü ilân edildi. Muînüddin Pervâne Kılıcarşlan'ın atını, silâhlarını zengin hediyelerle birlikte Tebriz'e Abaka Han'a gönderdi. Kılıcarşlan'ın küçük yaştaki oğlunu (III. Gıyâseddin Keyhusrev) tahta çıkararak devleti istediği gibi yönetmeye başladı.

IV. Kılıcarşlan içki ve eğlenceye düşkün bir hükümdardı. Dirayetsiz yönetimi sebebiyle idareye Muînüddin Pervâne hâkim olmuştu. Türkmenler'in Moğollar'la mücadele etmesinin önemini anlayamadığı için kendisine sığınan Türkmen beylerini öldürten Kılıcarşlan zamanında Sel-

Çeşitli kılıç tipleri (soldan sağa): Düz, eğri, burmalı (yılankavî), meç (miğvel)

çuklu Devleti Moğollar'a hizmet eder hale geldi. İhanın hazinesine her yıl vergi yatırılmasında, aynı hazineden alınan borçların ödenmesinde ve Anadolu'daki Moğol işgal kuvvetlerinin masraflarının karşılanmasında güçlük çekildiğinden siphahilerden bilhassa Erzincan, Malatya, Dânişmend ili ve Kayseri'de yaşayanların çoğunun dirlikleri ellerinden alınarak iltizama verildi. Muînüddin Pervâne'nin Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî için verdiği bir ziyafete IV. Kılıcarslan'ın da katıldığı, sultanın burada Mevlânâ'ya intisap ettiği, âlimler ve şeyhlerle de münasebetlerinin iyi olduğu kaydedilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Bibi, *el-Evâmîrü'l-'Alâ'iyye*, s. 473, 641-650, 687, 688; Ebû'l-Ferec, *Târih*, II, 545-549, 559-565, 573, 582, 587, 600; a.mlf., *Târihu muhtaşari'd-üvel* (nşr. Antûn Sâlihânî ei-Yesûî), Beyrut 1890, s. 256-257, 263-264, 267-268, 274, 278; Aksarâyî, *Müsâmeretü'l-aḥbâr*, s. 71-74, 81-84, 87; *Târih-i Âli Selçuk* (nşr. ve trc. Feridun Nafiz Uzluk), Ankara 1952, s. 55; Eflâkî, *Âriflerin Menkıbeleri*, I, 154, 159-160, 369, 371, 373, 382, 420; İsmâil Galib, *Takvîm-i Mes-kûkât-ı Selçûkiyye*, İstanbul 1309, s. 81; Niğdeli Kadî Ahmed, *el-Veledü's-şefik*, Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 4518, s. 297-298; Nejat Kaymaz, *Pervâne Muînüddin Süleyman*, Ankara 1970, bk. İndeks; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1971, bk. İndeks; a.mlf., *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar*, Ankara 1988, bk. İndeks; a.mlf., "Kılıç Arslan IV.", *İA*, VI, 703-707; R. P. Lindner, "The Challenge of Qilich Arslan IV", *Near Eastern Numismatics Iconography, Epigraphy and History - Studies in Honor of George C. Miles* (ed. O. K. Kovymjooon), Beyrut 1974, s. 411-417; Cl. Cahen, *Osmanlılar'dan Önce Anadolu'da Türkler* (trc. Yıldız Moran), İstanbul 1979, s. 264-266, 270-275, 320, 322, 335; Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", *Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, I, Ankara 1969, s. 32-38; G. S. P. Freeman - Grenville, "Kılıç Arslan IV", *EJ²* (İng.), V, 104-105.

FARUK SÜMER

KILIÇ

Kelime bütün Türk lehçelerinde hemen daima **kılıç**, nâdiren de **kılınç** ve **kilic**, **kilis**, **kiliş** gibi şekillerde görülür (Doerfer, III, 496-498, nr. 1510; Clauson, s. 618). Arapça'da genellikle kök itibarıyla "helâk etmek" anlamını taşıyan **seyyf**, Farsça'da ise -kılıcın yanı sıra Osmanlıca'da da **şemşir** kelimesi kullanılır.

Arkeolojide kılıçla kama ve hançeri ayrıran uzunluk 40 santimetredir; yalnız bu ölçünün üstündeki ince uzun kesici silâhlara kılıç denir. Eskiden beri kahramanlığın, bağımsızlığın ve gücün temsilcisi sayılan kılıç, Doğu'da da Batı'da da umu-

miyetle soylular ve rütbeli askerlerle kumandanlar tarafından taşınmıştır. Kılıçlar düz ve eğri olmak üzere ikiye ayrılır. Bunlardan düzlerin iki, eğrilerin bir tarafı keskindir. Eğri kılıçların diğerlerinden daha kısa ve kavsinin içi keskin olanlarına **yatağan**, gittikçe enlileşerek daha ağır bir silâh görünümü olanlarına da **pala** denir. Kılıç, tutulan yeri olduğu için kabza adı verilen sap ve üzerine genellikle ustasının veya sahibinin adı işlendiği için namlu (taban) denilen kesici kısımdan meydana gelir. Kabza ile namlu arasında rahat tutmayı sağlayan ve vuruş sırasında elin kaymasını önleyen sipere balçak adı verilir; bazı kılıçlarda balçağın bir köprü gibi geriye doğru kıvrılarak kılıç kılıca çarpışmalarda eli darbelerden koruyan kısmına balçak kavsi veya kabza siperi denir. Eğri kılıçlarda namlu sırtı ile keskin ağzın birleştiği yere yakın kesiminde silâhin saplanabilmesi için yalman (Arapça'da zübâb) denilen, çift tarafı keskin sivri bir bölüm bulunur. Namlu ahşap üstüne genellikle deri kaplı bir kılıfa (kın) sokularak muhafaza edilir ve kılıç bir kayışla bele veya omuza asılarak taşınır.

Taberî, kılıcı İran'ın efsanevi hükümdarı Cemşid'in icat ettiğini söyler (*Târihu'l-ümem*, I, 109). Ortaçağ'da en iyi kılıçlar, kılıç yumurtası denilen kaliteli demirin ısıtılıp dövülerek uzatılmasıyla yapılır, sonra değişik tarzlarda su verilmek suretiyle çelikleştirilirdi. Günümüze ulaşmış en eski düz kılıçlar Malatya Aslantepe'de bulunmuştur (Sevin, s. 74). Halen Malatya Müzesi'nde sergilenen (nr. 4204, 4206, 4215) ve milâttan önce IV. binyıl sonlarına (Erken Bronz Çağı'na) tarihlenen bronzdan yapılmış, kabzaları gümüş kakmalı bu kılıçların uzunlukları 46,3; 45; 48,5 cm. ve kalınlıkları 4 milimetredir. Eski Mısır kılıçları genellikle 50 santimetreden uzun, fildişi veya kemik kabzalı düz kılıçlardır. Düz kılıç kadar yaygın olmayan ve Ortaçağ'da İslâm kılıcı, Arap kılıcı, daha çok da Türk kılıcı adlarıyla ün kazanan eğri kılıcın Yakındoğu'da ortaya çıktığı ve yaygınlaştığı anlaşılmaktadır. Eğri kılıçların mevcut en eski örneği milâttan önce 1800 yıllarına aittir ve Biblos'ta (Cebel) bulunmuştur. Eski Mısırlılar'ın bu tür kılıçlara hayvanların ön ayakları gibi kavisli olduğu için bu anlamda "hopeş kılıç" dedikleri bilinmektedir (Wevers, *IDB*, IV, 470). Milâttan önce VIII-VII. yüzyıllara tarihlenen Asur ve Geç Hitit kabartmalarında eğri kılıçlara rastlanmakta ve bunların bele kuşandığı görülmektedir (Parrot, 16, 34, 41, 54-57, 103-104, 106, 107). Bu

kabartmalarda Ortaçağ İslâm kılıçlarının tam bir benzeri olan eğri kılıçlardan başka ayrıca düz ve eğri hançerler de bulunmaktadır. yine aynen İslâm hançerleri gibi beldeki kuşağa sokularak taşınmaktadır. Bu kılıç ve hançerlerin kabzalarında genellikle ince işçilikli süslemeler göze çarpar. Ahd-i Atık ve Ahd-i Cedid'in çeşitli bölümlerinde kılıçtan çokça söz edilir (Robinson, s. 1151-1152). Kur'an'da ise yalnız kılıçla yapılabilecek bazı fiiller geçtiği halde (Marzî b. Ali b. Marzî et-Tarsûsî, s. 37) kılıç kelimesi geçmez.

İlk Türk kılıçları hakkında Berel I, Koska I, Yako-Nur, Katanda I, Kudırge ve Srotski I kurganlarından çıkan örneklerden fikir sahibi olunmaktadır. Klasik Türk kılıcının prototipi sayılan en eski eğri kılıçlar, Altaylar'daki milâttan önce II-I. yüzyıllara tarihlenen Kudırge ve Katanda kurganlarından çıkmıştır. Bu tür kılıçların son örnekleri ise Türkler'in İslâm dinine girdikleri Karahanlılar'ın kuruluş ve yükseliş dönemlerine ait olduğu tahmin edilen Srotski kurganında bulunmuştur (Ögel, *İslâmiyetten Önce*, s. 61, 159, 301). Orta Asya'daki insan heykel ve resimleri genellikle kılıçlıdır. Moğolistan'da ve Altay, Tuva, Isık Göl bölgelerinde bulunan heykellerin çoğunun kına bağlanmış iki kayışla eğri kılıç kuşanmış vaziyette yapıldığı görülür (*a.g.e.*, s. 159).

Araplar kılıca çok önem verirlerdi. Kâbe'deki hazineye hediye edilen eşya arasında değerli kılıçlar da vardır (Nûreddin el-Halebî, I, 51). Genellikle ithal kılıç kullanılmakta ve İpek yolunun deniz bağlantılarıyla Arap yarımadasına değişik kılıçlar gelmekteydi. Tarafe'nin devesinin kafasını örse, boyun omurlarını eğeye teşbih etmesi (Hatîb et-Tebrîzî, s. 90-91) ve Hz. Peygamber'in hadislerinde geçen "sâhibü'l-kîr" (körük sahibi, demirci) benzetmesi (Wensinck, *el-Mu'cem*, "kîr" md.) Araplar'da demirciliğin varlığını göstermekte, ayrıca bu mesleğin daha çok kölelerin işi olarak kabul edilip hor görüldüğü de bilinmektedir. Demirci karşılığında kullanılan "kayn" aynı zamanda köle demektir ve Mekke'de demircilik yapan Habâb b. Eret, Ümmü Enmâr el-Huzâiyye'nin kölesi idi (İbn Hişâm, II, 202). Muallaka şairleri edebî tasvirlerinde kılıca fazlaca yer verirler (Hatîb et-Tebrîzî, s. 260, 261, 267, 268). Tarafe, akrabadan gelen zulmün kalp üzerinde keskin kılıçtan daha müessir olduğunu söyler (*a.g.e.*, s. 115). "Mühenned, hindî, hindüvânî" gibi adlarla anılan demiri saf Hint kılıcı (*a.g.e.*, s. 241; Ebû Mansûr es-Seâlibî, s. 249) o